

ХУЛОСАИ

шурои диссертатсионии 6D. КОА-067-и назди
Институти забон ва адабиёти ба номи Абуабдуллоҳи Рӯдакии АМИТ
барои дарёфти дараҷаи илмии доктори илмҳои филологӣ аз рӯи ихтисоси
10.01.00. – Адабиётшиносӣ (10.01.09 – Фолклоршиносӣ, 10.01.01 –
Адабиёти тоҷик)

Парвандаи аттестатсионии № _____
Қарори шурои диссертатсионӣ аз 18.09.2024, № 33

Барои сазовор донишгари Юсупова Мусабе Исломовна, шаҳрванди Ҷумҳурии Тоҷикистон ба дараҷаи илмии номзади илмҳои филологӣ аз рӯи ихтисоси 10.01.00. – Адабиётшиносӣ (10.01.09 – Фолклоршиносӣ, 10.01.01 – Адабиёти тоҷик).

Диссертатсияи Юсупова Мусабе Исломовна дар мавзӯи “Ҷанбаҳои фолклорӣ эҷодиёти Раҳим Ҷалил ва нақши онҳо дар тафаккури бадеӣ ва услуби эҷодии нависанда” барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои филологӣ аз рӯи ихтисоси 10.01.00. – Адабиётшиносӣ (10.01.09 – Фолклоршиносӣ, 10.01.01 - Адабиёти тоҷик) аз 09.07.2024 (суратмаҷлиси №28) аз ҷониби шурои диссертатсионии 6D. КОА-067-и назди Институти забон ва адабиёти ба номи Абуабдуллоҳи Рӯдакии АМИТ (734025, ш. Душанбе, хиёбони Рӯдакӣ, 21) ба ҳимоя иҷозат дода шудааст.

Довталаби дараҷаи илмӣ Юсупова Мусабе Исломовна шаҳрванди Ҷумҳурии Тоҷикистон аст. Соли 1991 факултети филологияи русии Донишқадаи омӯзгорӣ шаҳри Ленинобод (ҳозира ДДХ ба номи академик Бобочон Ғафуров)-ро бо тахассуси муаллими забон ва адабиёти русӣ дар мактабҳои тоҷикӣ хатм намудааст.

Юсупова Мусабе Исломовна аз соли 2014 то ба ҳол дар кафедраи забони русии факултети молия ва андозаи Донишгоҳи давлатии ҳуқуқ, бизнес ва сиёсати Тоҷикистон фаъолият дорад.

Диссертатсия дар кафедраи адабиёти муосири МДТ “Донишгоҳи давлатии Хучанд ба номи академик Бобочон Ғафуров” иҷро шудааст.

Рохбари илмӣ – доктори илмҳои филологӣ, профессор Матлубаи Мирзоюнус.

Муқарризони расмӣ:

Қосими Саъдӣ Абдулқодир – доктори илмҳои филологӣ, дотсент, мудири кафедраи методикаи таълими забон ва адабиёти факултети филологияи тоҷики ДДОТ ба номи С.Айнӣ.

Бобоалиева Зебониссо Пирмуродовна – номзади илмҳои филологӣ, дотсенти кафедраи назария ва таърихи адабиёти Донишгоҳи байналмилалӣ забонҳои хориҷии Тоҷикистон ба номи Сотим Улуғзода.

Муассисаи пешбар: Донишгоҳи миллии Тоҷикистон.

Мутобиқи мухтавои тақризи мусбати муассисаи тақриздиханда, ки аз ҷониби раиси ҷаласа – номзади илмҳои филологӣ, дотсент, мудири кафедраи назария ва адабиёти навини форсии тоҷикии факултети филологияи

Донишгоҳи миллии Тоҷикистон Муҳаммадизода Қ.М., эксперт – доктори илмҳои филологӣ, дотсенти кафедраи назария ва адабиёти навини форсии тоҷикии факултети филологияи Донишгоҳи миллии Тоҷикистон Шарифзода Б.Б., котиби илмии ҷаласа – номзоди илмҳои филологӣ, дотсенти кафедраи назария ва адабиёти навини форсии тоҷикии факултети филологияи Донишгоҳи миллии Тоҷикистон Бобомаллаев И.Ҷ. ва бо имзову муҳри ректори муассиса, доктори илмҳои ҳуқуқшиносӣ, профессор Насриддинзода Э.С. пешниҳод шудааст. Диссертатсияи номзоди Юсупова Мусабе Исломова дар мавзӯи “Ҷанбаҳои фолклории эҷодии Раҳим Ҷалил ва нақши онҳо дар тафаккури бадеӣ ва услуби эҷодии нависанда” таҳқиқоти илмии баанҷомрасида ва ба талаботи бандҳои 32-35-и “Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ”, ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30-юми июни соли 2021, таҳти №267 ба тасвиб расидааст, мувофиқ буда, муаллифи он барои дарёфти дараҷаи илмии номзоди илмҳои филологӣ аз рӯйи ихтисоси 10.01.00. – Адабиётшиносӣ (10.01.09 – Фолклоршиносӣ, 10.01.01 - Адабиёти тоҷик) сазовор аст.

Муқарризони расмӣ ва муассисаи пешбар бо дарназардошти муқаррароти бандҳои 67-70 ва 74-75-и «Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ», ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30-юми июни соли 2021, таҳти №267 тасдиқ шудааст, интихоб ва таъин гардидаанд. Интихоби муқарризони расмӣ ва муассисаи пешбар ба он асоснок мегардад, ки муқарризони расмӣ ва омӯзгорони муассисаи пешбар мутахассисони бевоситаи соҳаи филология буда, дар корҳои илмӣ таҳқиқотӣ фаъолона иштирок менамоянд ва дар ин самт асару мақолаҳо таълиф кардаанд, ки мазмуну муҳтавои онҳо ба мавзӯи диссертатсияи мазкур иртибот дорад.

Довталаби дараҷаи илмӣ вобаста ба мавзӯи диссертатсия 9 мақолаи илмӣ ҷоп намудааст, ки аз он 5 мақола дар маҷаллаҳои тақризшавандаи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ва 4 мақола дар маҷаллаву маҷмуаҳои дигари илмӣ ба нашр расидаанд.

I. Таълифоти муаллиф дар маҷаллаҳои илмӣ тақризшавандаи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон:

1. Юсупова, М.И. Ашӯла дар повести воқеии «Маъвои дил»-и Раҳим Ҷалил / М. Юсупова // Паёми Донишгоҳи омӯзгорӣ-маҷаллаи илмӣ ДДОТ ба номи С.Айнӣ. Маҷаллаи илмӣ. Бахши илмҳои филологӣ. – 2020 – №2. – С.174-178.

2. Юсупова, М.И. Баъзе мулоҳизаҳо доир ба истифодаи фолклор дар повести «Маъвои дил»-и Раҳим Ҷалил / М. Юсупова // Паёми Донишгоҳи миллии Тоҷикистон. Маҷаллаи илмӣ. Бахши илмҳои филологӣ. – 2020 – №4. – С.186-191.

3. Юсупова, М.И. Корбурди зарбулмасалу мақол дар романи «Шӯроб»-и Раҳим Ҷалил / М. Юсупова // Номаи донишгоҳ – маҷаллаи илмӣ ДДХ ба номи Б.Ғафуров. Маҷаллаи илмӣ. Бахши илмҳои филологӣ. – 2021–№1. – С.107-115.

4. Юсупова, М.И. Ривоят доир ба манбаи об дар осори Раҳим Ҷалил / М. Юсупова // Паёми Донишгоҳи давлатии тичоратии Тоҷикистон. Маҷаллаи илмӣ. Бахши илмҳои филологӣ. – 2021–№2. – С. 320-325.

5. Юсупова, М.И. Раҳим Ҷалил – фолклоршинос / М. Юсупова // Паёми Донишгоҳи миллии Тоҷикистон. Маҷаллаи илмӣ. Бахши илмҳои филологӣ. – 2022– №2. –С.244-250.

II. Мақолаҳо дар дигар маҷаллаю маҷмуаҳои илмӣ:

6. Юсупова, М.И. Мавқеи зарбулмасалу мақолҳо дар осори шоиру нависандагон/ М.Юсупова// Рушди фанҳои табиатшиносӣ, дақиқ ва риёзӣ дар низоми ташаккулёбии иқтисодиёти рақамӣ (конференсияи анъанавии илмӣ-амалии донишгоҳӣ, 22-25 апрели соли 2020), - Хучанд, 2020. –С.175-178.

7. Юсупова, М.И. Фолклор - ҳамчун сарчашмаи эҷодиёти адибон/ М.Юсупова// Забон – меҳвари дониш.- Маҷмуаи мақолаҳо. – Хучанд: Дабир, 2021. –С.200-205.

8. Раҳимов И.У., Юсупова, М.И. Ривоят доир ба лайлатулқадр дар осори Мирзо Турсунзода ва Раҳим Ҷалил/ И.Раҳимов, М.Юсупова// Нақши Мирзо Турсунзода дар рушди адабиёт ва фарҳанги миллии (конференсияи ҷумҳуриявӣ бахшида ба 110 солагии Шоири халқии Тоҷикистон ва Қаҳрамони Тоҷикистон Мирзо Турсунзода) – Душанбе, 2021. –С.146-153.

9. Юсупова, М.И. Фарҳанги ғайримоддӣ*Хучанд дар «Маъвои дил»-и Раҳим Ҷалил/ М.Юсупова // Рушди илм ва инноватсия дар шароити рақамикунонӣ (конференсияи илмӣ-амалӣ ба ифтихори 35-солагии Истиқлоли давлатии ҚТ, Рӯзи илми тоҷик ва 30-солагии ДДҲБСТ) - Хучанд, 2023. – С.83-87.

Ба автореферати диссертатсия аз ҷониби шахсони зерин тақризҳо навишта шуда, ба шурои диссертатсионӣ ворид гардидаанд:

1. **Тақриз** ба автореферати диссертатсия навиштаи доктори илмҳои филологӣ, ёвари вазири маориф ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистон Маҳмудзода Обидҷон мусбат буда, дар он чунин эродҳо зикр шудааст:

– ба назар мерасад, ки на ҳамаи пажухишҳои дар ин замина дар адабиётшиносии хоричӣ, хоса кишварҳои ҳамзабон, русу Аврупо ба анҷомрасида мавриди омӯзиш ва истифодаи муаллиф қарор гирифтаанд;
- таснифоти корбурди унсурҳои фолклор дар ашъори Раҳим Ҷалил бояд мутобиқи меъёрҳои муайяни фолклоршиносию адабиётшиносӣ сурат мегирифт, ки дар фишурда ин матлаб ба назар намерасад.

2. **Тақриз** ба автореферати диссертатсия навиштаи доктори илмҳои филологӣ, ходими илмии Пажухишгоҳи илмӣ-тадқиқотии фарҳанг ва иттилоот Одинаев Н.С. мусбат буда, дар он чунин эродҳо қайд шудаанд:

– баъзе аз пажухишҳо дар адабиётшиносии рус берун мондаанд;
– дар матни диссертатсия баъзе ғалатҳо ба ҷаҳд мерасанд, ки ислоҳи онҳо ба салоҳи кори диссертант аст.

3. **Тақриз** ба автореферат навиштаи номзади илмҳои филологӣ, дотсенти кафедраи адабиёти тоҷики МДТ “Донишгоҳи давлати Бохтар ба номи Носири Хусрав” Аҳмадов С.Г. ва номзади илмҳои филологӣ, омӯзгори

кафедраи забони тоҷикии МДТ “Донишгоҳи давлати Бохтар ба номи Носири Хусрав” мусбат буда, дар он чунин эродҳо қайд шудаанд:

- дар автореферати диссертатсия назари танқидии муаллиф кам ба чашм мерасад. Хуб мешуд, ки муаллиф дар баъзе мавридҳо роҷеъ ба масъалаи мавриди таҳқиқ андешаҳои интиқодии худро баён медошт.
- дар тарҷумаи русии автореферат баъзе хатоҳои услубӣ ва тарҷума нашудани баъзе мафҳумҳо ба мушоҳида расид.
- дар фишурдаи диссертатсия баъзан хатоҳои имлоию китобат ба назар мерасад.

4. Такриз ба автореферати диссертатсия навиштаи доктори фалсафа (PhD), доктор аз рӯи ихтисоси филология, дотсент, мудирӣ кафедраи адабиёти тоҷики Донишгоҳи давлатии Кӯлоб ба номи Абуабдуллоҳи Рӯдакӣ Шамшодӣ Чамшад мусбат буда, дар он чунин эродҳо қайд шудаанд:

- ба назар чунин расид, ки баъзе намунаҳои, ки ҳамчун мақол зикр шудаанд, дар асл зарбулмасал мебошанд;
- барои боз ҳам боло рафтани арзиши илмии рисола шарҳу тавзеҳи масоили назарии баъзе аз жанрҳои фолклорро овардан мувофиқи мақсад менамояд.

Муқарризони расмӣ ва ғайрирасмӣ дар баробари муайян кардани баъзе эроду нуқсонҳои диссертатсия ва автореферати он (тоҷикӣ ва русӣ) аҳаммияти ҷанбаҳои назарӣ амалӣ ва навоариҳои қор, инчунин, дастовардҳои илмии муаллифи диссертатсияро таъкид карда, онро барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илмии филология аз рӯи ихтисоси 10.01.00 - Адабиётшиносӣ (10.01.09 – Фолклоршиносӣ, 10.01.01 – Адабиёти тоҷик) сазовор донистанд.

Шурои диссертатсионӣ қайд менамояд, ки довтолаби дараҷаи илмӣ дар асоси таҳқиқоти илмӣ ба натиҷаҳои зерин мушарраф шуд:

Навоариҳои илмии таҳқиқ дар он зоҳир мегардад, ки бори нахуст тадқиқоти диссертатсионӣ доир ба масъалаҳои истифодаи жанрҳои фолклорӣ дар назму насри Раҳим Ҷалил ба таври густарда мавриди таҳқиқи илмӣ қарор гирифта, доир ба асосҳои фолклорӣ осори нависанда, масъалаҳои имконот ва истифодабарии жанрҳои фолклорӣ, ҷойгоҳи эҷоди шифоҳии халқ дар тафаккури бадеӣ ва таъсири он ба сабку услуби ниғориш андеша ва нуқтаҳои илмӣ иброз гаштаанд.

Аҳаммияти назариявии таҳқиқ аз он иборат аст, ки дар рисола дар баробари таҳқиқу баррасии осори Раҳим Ҷалил, матолиби назарӣ перомуни таъсири фолклор ба адабиёти бадеӣ, ба тафаккури эҷодии нависанда ва услуби ниғориши ӯ рӯи қор омадааст. Маводди мазкур имкон дорад дар таълифи мақолаҳо, асарҳои монографӣ ва илмӣ перомуни поэтикаи осори нависанда ва халқияти осори ӯ истифода карда шавад.

Аҳаммияти амалии таҳқиқ дар он аст, ки бо истифодаи маводди он китобҳои дарсӣ доир ба фолклоршиносӣ, дастурҳои таълимӣ-методӣ барои донишҷӯёни риштаи филологӣ таҳия карда мешавад. Ҳамчунин маводди рисолаи диссертатсиониро барои навиштани қорҳои курсӣ ва рисолаҳои хатми донишҷӯёни риштаи филология ва фолклоршиносӣ, навиштани

рисолаҳои магистрӣ ва номзадӣ аз рӯйи ихтисосҳои филологияи тоҷик, фолклоршиносӣ ва амсоли ин ба кор бурдан мумкин аст.

Аҳаммияти амалии натиҷаҳои таҳқиқоти бадастовардаи довталаб бо он тасдиқ карда мешавад, ки:

Натиҷаҳои ба дастамада аз таҳқиқотро метавон дар оянда барои анҷоми силсилаи корҳои назариву амалии адабпажухӣ мавриди истифода қарор дод, ки тавсияҳои зерин аз ҷумлаи онҳоянд:

1. Дар заминаи таҳқиқот муайян гардид, ки дар рисола дар баробари таҳқиқу баррасии осори Раҳим Ҷалил, матолиби назарӣ перомунӣ таъсири фолклор ба адабиёти бадеӣ, ба тафаккури эҷодии нависанда ва услуби нигориши ӯ рӯйи кор омадааст.

2. Маводди мазкур имкон дорад дар таълифи мақолаҳо, асарҳои монографӣ ва илмӣ перомунӣ поэтикаи осори нависанда ва халқияти осори ӯ истифода карда шавад.

3. Маводди таҳқиқоти илмиро дар таҳияи китобҳои дарсӣ ва дастурҳои таълимии таҳассусӣ доир ба фолклоршиносӣ тоҷик, адабиётшиносӣ мавриди истифода қарор додан мумкин аст.

4. Маводди рисолаи диссертатсиониро барои навиштани корҳои курсӣ ва рисолаҳои хатми донишҷӯёни риштаи филология ва фолклоршиносӣ, навиштани рисолаҳои магистрӣ ва номзадӣ аз рӯйи ихтисосҳои филологияи тоҷик, фолклоршиносӣ ва амсоли ин ба кор бурдан мумкин аст.

5. Ҷамҷунин, аз муҳтавои рисола метавонанд, ки мардумшиносон, фарҳангшиносон истифода баранд. Маводди рисола барои омӯзандагони фарҳанги мардумӣ низ муфид аст.

6. Дар асоси замимаҳои рисолаи мазкур дар оянда фарҳанги зарбулмасалу мақол дар осори Раҳим Ҷалилро тартиб додан мумкин аст.

Баррасии эътимоднокии натиҷаҳои таҳқиқ нишон доданд, ки дар таҳқиқи диссертатсионӣ концепсияҳои илмию назарӣ адабиётшиносони ватанию хориҷӣ истифода шудаанд. Дар маҷмӯъ, дараҷаи эътимоднокии натиҷаҳои таҳқиқ аз дақиқии маълумот, мувофиқат намудани ҳаҷми маводи таҳқиқ, коркарди натиҷаҳои таҳқиқ, ҳаҷми интишорот ва интиҳоби равишҳои таҳқиқ бармеояд. Хулоса ва тавсияҳо дар асоси таҳлили илмӣ натиҷаҳои таҳқиқи назарӣ пешниҳод гардидаанд.

Гояҳо дар заминаи сарчашмаҳои муътамади илмӣ асос ёфтаанд.

Асосҳои назарӣ таҳқиқро омӯзиш ва баррасии асару мақолаҳои олимони фолклоршинос ва адабиётшиноси ватаниву хориҷӣ ташкил медиҳанд. Дар таҳияи рисола ба асарҳои адабиётшиносон ва фолклоршиносони тоҷик – Раҷаб Амонов, Носирҷон Маъсумӣ, Воҳид Асрорӣ, Муҳаммадҷон Шакурӣ (М.Шукуров), Атахон Сайфуллоев, Хуршеда Отахонова, Разиюллоҳ Абдуллозода, Асадулло Сӯфиев (Сӯфизода), Рӯзӣ Аҳмад, Додочон Обидов, Бозор Тилавов, Баҳром Шермуҳаммадов, Равшан Раҳмонӣ, Неъматҷон Файзуллоев, Матлубаи Мирзоюнус, Мардон Неъматов, Абдуллоҷон Мавлонов, Сирочиддин Бобоев, Низомиддин Муродӣ, Дилшод Раҳимӣ, Қосимӣ Саъдӣ, Ислом Раҳимов, Абдуфаттоҳ Аминов ва дигарон рӯчуъ карда шудааст. Таълифоти олимони рус С.Велтман, Т.М.Акимова,

О.В.Белова, В.Я.Петрухин, К.В.Чистов, А.И.Лазарев, Г.Л.Премяков, В.Я.Пропп, М.П.Шустов низ мавриди истифода қарор гирифтааст.

Саҳми шахсии довталаби дараҷаи илмӣ дар таҳқиқот аз он иборат аст, ки довталаб бори нахуст нақши фолклорро дар тафаккури бадеии нависанда ва ташаккули услуби ӯ мавриди омӯзиш қарор дода, чойгоҳи жанрҳои ривоят, дуо ва шугунро дар осори Раҳим Ҷалил муайян намудааст ва ба натиҷаҳои илмӣ ноил гаштааст. Достони «Ленинобод»-и нависанда бори нахуст ба таҳқиқ қашида шуда, хусусиятҳои он муайян карда шудааст. Маводди бойгонии Раҳим Ҷалил перомуни мавзӯи омӯхта шуда, ба муомилоти илмӣ дароварда шудааст.

Аҳамияти натиҷаҳои бадастовардаи довталаб барои дарёфти дараҷаи илмӣ дар амалия чунин тасдиқ карда мешавад. Диссертатсия дар шакли гузориши маъруза ва мақолаҳо интишор гардида, тавассути маҷаллаҳо, маҷмуаҳои дастҷамъӣ, маҷаллаҳои тақризшавандаи донишгоҳҳо ва институтҳои пажӯҳишӣ ва китобхонаҳои асосии илмӣ дар дарсҳои назарию амалӣ ва мустақилонаи факултетҳои филологӣ аз ҷониби донишҷӯён, магистрантон, докторантони PhD, унвонҷӯён ва омӯзгорон истифода мешавад.

Натиҷаҳои ба даст омада аз таҳқиқотро метавон дар оянда барои анҷоми силсилаи корҳои назариву амалии адабпажӯҳӣ мавриди истифода қарор дод, ки маводди таҳқиқоти илмиро дар таҳияи китобҳои дарсӣ ва дастурҳои таълимии таҳассусӣ доир ба фолклоршиносии тоҷик, адабиётшиносӣ мавриди истифода қарор додан мумкин аст, ҳамчунин аз муҳтавои рисола метавонанд, ки мардумшиносон, фарҳангшиносон истифода баранд. Маводи рисола барои омӯзандагони фарҳанги мардумӣ низ муфид аст ва дар асоси замимаҳои рисолаи мазкур дар оянда фарҳанги зарбулмасалу мақол дар осори Раҳим Ҷалилро тартиб додан мумкин аст.

Дар ҷаласаи шурои диссертатсионии 6D. КОА-067-и назди Институти забон ва адабиёти ба номи Рӯдакии АМИТ аз 18-уми сентябри соли 2024 дар бораи ба Юсупова Мусабе Исломовна додани дараҷаи илмии номзоди илмҳои филологӣ аз рӯйи ихтисоси 10.01.00. – Адабиётшиносӣ (10.01.09 – Фолклоршиносӣ, 10.01.01 – Адабиёти тоҷик) қарор қабул карда шуд.

Ҳангоми гузаронидани овоздиҳии пинҳонӣ аз 16 нафар аъзои шурои диссертатсионӣ, ки бо фармоиши Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 декабри 2022, № 307/шд ба ҳайати шуро ворид шудаанд, 13 нафар иштирок доштанд, ки аз онҳо 5 нафар доктори илм аз рӯйи ихтисоси диссертатсияи баррасишаванда мебошанд.

Аз 13 нафар аъзои шурои диссертатсионии дар ҷаласа иштирокдошта овоз доданд: тарафдор – 13 нафар, муқобил – нест, бюллетенҳои безътибор – нест.

**Раиси шурои диссертатсионӣ,
доктори илмҳои филологӣ
Котиби илмии шурои диссертатсионӣ,
номзоди илмҳои филологӣ
18.09.2024**

Шарифзода Ф.Х.

Мухамедходжаева Р.А.